

Η ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Στο στήθος μου η πληγή ανοίγει πάλι
Γιώργος Σεφέρης

Ήταν Σεπτέμβριος του 1971. Πήγε στο περίπτερο στη Δημητσάνης κι αγόρασε μια εφημερίδα. Είδε τι ώρα θα γινόταν η κηδεία κι επέστρεψε στο διαμέρισμα. Σκεφτόταν τι να κάνει, αν έπρεπε να κατέβει Αμερικής, στη Φοιτητική Ένωση των Κυπρίων.

Πήρε το λεωφορείο από την οδό Αλφειού κι από τη Λεωφόρο Αλεξάνδρας στη συνέχεια πήραν την Ιπποκράτους. Σκεφτόταν τι θα τους έλεγε, πώς θα αντιδρούσαν κι αν θα δεχόντουσαν να κάνουν κάτι. Μια ανακοίνωση για τη σχέση του με το νησί ή τέλος πάντων να στείλουν ένα στεφάνι. Και γιατί να τον ακούγανε σε ό,τι θα τους έλεγε. Ο ποιητής είχε κάνει μια δήλωση κι όποια κίνηση των φοιτητών θα προκαλούσε ίσως την αντίδραση της υπηρεσίας αλλοδαπών. Άλλο κράτος εμείς άλλο αυτοί εδώ και τρέχα γύρευε να βρεις άκρη στο νήμα της Αριάδνης και στις πολιτικές συνέπειες.

Κατέβηκε στην Ακαδημίας. Απέναντι το άγαλμα του Κωστή Παλαμά, πίσω η Εθνική Βιβλιοθήκη και το Πανεπιστήμιο. Παντού αστυνομικοί, η πόλη στους καθημερινούς ρυθμούς της. Από την Πανεπιστημίου περπάτησε για λίγο κι έστριψε Αμερικής. Ανέβηκε στα γραφεία της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Κυπρίων και ζήτησε να δει κάποιον του συμβουλίου. Τον οδήγησαν σ' ένα γραφείο.

--Ναι, τι θέλεις; Να σε εξυπηρετήσουμε.

--Σήμερα θα γίνει στην Πλάκα η κηδεία του ποιητή. Ξέρεις, αγαπούσε την Κύπρο. Έγραψε και ποιήματα για το νησί και πρέπει να κάνουμε κάτι. Ένα ψήφισμα ή ένα στεφάνι.

-- Είναι πολιτικό το θέμα και θα το εκμεταλλευτούν οι επιτήδριοι. Δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι τέτοιο. Δεν είναι άλλωστε στις αρμοδιότητές μας και δεν αφορά το εθνικό μας θέμα.

Τους χαιρέτησε κι έφυγε. Πήρε την Πανεπιστημίου κι έφτασε στο Σύνταγμα. Μπροστά στο Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη και απέναντι στο πεζοδρόμιο αστυνομικοί. Δίστασε για μια στιγμή, θα τον άφηναν να προχωρήσει; Και ποια διαδρομή θα έπρεπε να ακολουθήσει; Τελικά προχώρησε προς τα ανθοπωλεία στη Βασιλίσσης Σοφίας. Στο πρώτο από αυτά ζήτησε ένα στεφάνι. Ο ανθοπώλης τον ρώτησε:

--Είναι για τον ποιητή; Τι να γράψω στην κορδέλα;

Σκέφτηκε λίγο και τον ρώτησε:

-- Θα γράψετε και λίγα λόγια. Πόσο θα στοιχίσει;

-- Φοιτητής είσαι; Δεν θα χρεώσω περισσότερα.

--Ναι. Ένα στίχο του. Και στο κάτω μέρος 'Κύπριοι φοιτητές'.

-- Από την Κύπρο, ε; Όλο προβλήματα έχετε. Ήταν κι ο γιος μου στη Μεραρχία και τους έφεραν πίσω πριν από τρία χρόνια. Τι θα γίνει μ' αυτό το νησί, το έχουνε ζώσει φίδια.

Πήρε ένα στεφάνι και μπήκε στο ανθοπωλείο να φτιάξει την κορδέλα. Κάτι τον ρώτησε για το χρώμα των γραμμιάτων και σε λίγο με το στεφάνι στο 'να χέρι προχώρησε προς τον Άγνωστο και περίμενε να διασταυρώσει. Διέσχισε τη Λεωφόρο Αμαλίας κι οι αστυνομικοί κοιτούσαν ανέκφραστα. Περίμενε να τον σταματήσουν κι αγωνιούσε γιατί δεν είχε μαζί του την ταυτότητα του κέντρου αλλοδαπών. Κατέβηκε τα σκαλοπάτια και βρέθηκε στην πλατεία.

Πήρε τη Φιλελλήνων κι ακολούθησε το ρεύμα των λεωφορείων. Σε λίγα λεπτά έφτασε στην οδό Κυδαθηναίων στην Πλάκα. Ρώτησε σ' ένα περίπτερο στη γωνία προς τα πού έπεφτε η εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Σ' αυτήν είχε γίνει ο γάμος του ποιητή προτού φύγει με την ελληνική κυβέρνηση τον Απρίλιο του 1941 στην Κρήτη και ύστερα στην Αίγυπτο. Προχώρησε λίγο ακόμη. Τα πεζοδρόμια και οι γύρω πάροδοι

ασφυκτικά γεμάτοι κόσμο, κυρίως νέους. Όταν έφτασε έξω από την εκκλησία το ίδιο, όπως και στο προαύλιο. Ένωσε κάπως αμήχανα με το στεφάνι στο χέρι. Προχωρούσε με δυσκολία. Παραμέριζαν ο κόσμος κι άνοιγαν διάδρομο, ώσπου έφτασε στην είσοδο και μπήκε με δυσκολία στην εκκλησία. Το φέρετρο στο βάθος. Πώς έφτασε μπροστά στο σκήνωμα του ποιητή, πώς έφυγε το στεφάνι από τα χέρια του και βρέθηκε μαζί με τα λίγα στεφάνια δεν μπορούσε να πει με σιγουριά. Ότι ακολούθησε ήταν στιγμές μεγάλης συγκίνησης. Μόλις τέλειωσε η νεκρώσιμη ακολουθία ακούστηκε μια φωνή κοντά στην είσοδο: 'Αθάνατος' και ο κόσμος την επανέλαβε κι άρχισε να τραγουδάει 'Στο περιγιάλι το κρυφό'. Κι ύστερα το 'Πότε θα κάνει ξαστεριά'. Η έξοδος της σορού από την εκκλησία, τα χειροκροτήματα του πλήθους που τραγουδούσε τον Εθνικό Ύμνο μέσα στο αττικό δείλις, ήταν κάτι το ανεπανάληπτο.

Το φέρετρο τοποθετήθηκε σε αυτοκίνητο, ακολουθούσαν νέοι κρατώντας τα στεφάνια κι η πομπή ξεκίνησε για το Α' Νεκροταφείο. Κυδαθηναίων, Φιλελλήνων, Λεωφόρος Αμαλίας, Αθανασίου Διάκου και Αναπαύσεως. Αστυνομικές δυνάμεις, με στολή και πολιτικά, γύρω από τον ναό του Σωτήρος, σε όλη τη διαδρομή και μπροστά στο Α' Νεκροταφείο. Ήταν μια στιγμή στην πορεία που την κράτησε στη μνήμη του όλα τα χρόνια αργότερα. Είχε φτάσει η πομπή μπροστά στην Πύλη του Αδριανού. Αυτό το φως του απογεύματος και το πλήθος που τραγουδούσε τους στίχους του ποιητή και τα συνθήματα για την ελευθερία. Ήταν οι φωνές νέων, από κορίτσια και αγόρια. Ενώνονταν σε μιαν αζεδιάλυτη φωνή μελωδική, σαν να μην ήταν σε κηδεία όλος αυτός ο κόσμος. Κι οι ακτίνες του ήλιου του απογεύματος όπως έπεφταν στην Πύλη του Αδριανού και στα πρόσωπα. Οι νέοι που κρατούσαν τα στεφάνια κι ο αργός βηματισμός τους. Κι αυτός με τα καστανά μαλλιά και τα γαλάζια μάτια, νέος σχεδόν παιδί. Η πομπή σταμάτησε κι ο κόσμος χιλιάδες άρχισαν να τραγουδάνε πάλι την 'Άρνηση'. Στο βάθος πίσω η Ακρόπολη και τα τρόλεϊ και τα λεωφορεία περίμεναν να συνεχίσει η πομπή προς την Αναπαύσεως. Βρέθηκε κοντά στη σορό του ποιητή. Είδε αυτούς που παράστεκαν δεξιά κι αριστερά της σορού κι ανάμεσά τους ο Στρατής Τσίρκας. Λίγο πιο πίσω οι νέοι με τα στεφάνια σε δυο σειρές. Θα ήταν κι αυτό των Κυπρίων φοιτητών. Η πομπή ξεκίνησε πάλι. Αριστερά οι Στύλοι του Ολυμπίου Διός.

Μπροστά στην είσοδο του Α' Νεκροταφείου, όπου έφτασαν λίγο μετά τις πέντε, ένστολοι αστυνομικοί παραταγμένοι δεξιά και αριστερά κι ο κόσμος σχηματίζοντας το σήμα της νίκης με τα χέρια υψωμένα επαναλάμβανε ρυθμικά 'Α-θά-να-τος', 'Ε-λευ-θε-ρία', 'Δη-μο-κρα-τί-α'. Δεν θυμάται πόση ώρα χρειάστηκε για να μπει στο νεκροταφείο, νέοι και νέες περνούσαν σιγά σιγά μέσα τραγουδώντας τους στίχους του ποιητή. Αυτό το απόγευμα του Σεπτεμβρίου με τις τελευταίες ακτίνες του ήλιου και τα μάρμαρα να λάμπουν ήταν μια ανεπανάληπτη μάζωξη κάτω από τον ουρανό της Αττικής. Κανείς δεν έφευγε, όλοι θέλανε να φτάσουν στον τάφο του ποιητή. ~~Επί του ήταν ο Στέφανος, συμφοιτητής~~

Πλάι του/ο Στέφανος, συμφοιτητής και φίλος, από την Κωνσταντινούπολη, πρόσφυγας ¹⁹⁵⁴ μετά τα γεγονότα στην Κύπρο τον Δεκέμβριο του 1963, και που τώρα ζούσε στην Κρήτη. Μέσα στον συνωστισμό άρχισε να τον ρωτάει για τις 'Δοκιμές' του ποιητή, έκδοση Φέξη:

- Θα το κρατήσω ως την άλλη βδομάδα το βιβλίο.
- Όσο καιρό το χρειάζεσαι, όσο καιρό θες.
- Δύσκολο να φτάσουμε στον τάφο. Όλα τα παιδιά θέλουν να πάρουν κάτι, ένα λουλούδι μαζί τους. Οι μπάτσοι τα χάσανε, δεν περίμεναν τόσος κόσμος να κατέβει ως εδώ.
- Μα πώς να μην έρθει χιλιάδες κόσμος, μαθητές και φοιτητές. Κι αυτά που είπε στη δήλωσή του για τον γκρεμό που έβλεπε μπροστά του...
- Είναι και η Κύπρος πίσω απ' αυτή την κουβέντα του. Δεν είδες τι έκαναν οι αστυνομικοί όταν έφτασαν οι νέοι με τα στεφάνια;
- Όχι, τι έγινε;

Ψόφτασε και άρπαξε αφοτά χέρια του αστυνομικού

-Τους πήραν τα στεφάνια. Ότι είχαν γράψει οι πολιτικοί κρατούμενοι σ' αυτά δεν ήθελαν να τα δουν οι ξένοι δημοσιογράφοι. Μέσα στη σύγχυση που προκλήθηκε ένας ~~τραβήξε~~ την κορδέλα από το στεφάνι κι ένας άλλος, φοιτητής, αυτός με τα καστανά μαλλιά και τα γαλανά μάτια, ~~πήρε και τραβήξε~~ την κορδέλα από το δικό του στεφάνι.

120

Πέρασε αρκετή ώρα. Είχε πλησιάσει στον τάφο. Νέοι και νέες προσπαθούσαν να πάρουν ένα λουλούδι. Έχασε τον Στέφανο μέσα στο στριμωξίδι. Πήρε κι αυτός ένα κόκκινο γαρίφαλο και με δυσκολία πήρε την κατεύθυνση προς την είσοδο. Κάποιοι ψιθύριζαν ένα τραγούδι. Όλοι κρατούσαν από ένα λουλούδι στο χέρι.

Από την Αναπαύσεως έφτασε στη Βασιλίσσης Αμαλίας. Στην Πλατεία Συντάγματος νέοι που μόλις είχαν φύγει από το Α' Νεκροταφείο. Και ένστολοι αστυνομικοί παραταγμένοι. Όπως κατέβαινε την Πανεπιστημίου με το γαρίφαλο στο ένα χέρι για να πάρει το λεωφορείο, θυμήθηκε τι του είχε πει ο Στέφανος προτού τον χάσει μέσα στο πλήθος.

- Αυτό που έλεγε για «το δράμα αυτού του τέλους» και να μην βρεθεί στην ανάγκη να ξαναμιλήσει, το νησί φαίνεται ότι εννοούσε. Και το ποίημα με τις γάτες στο μοναστήρι, νομίζω, συνδέονται άμεσα. Τέτοιο καημό για την Κύπρο δεν έχω συναντήσει σε άλλο λογοτέχνη.

Πήρε το λεωφορείο για τους Αμπελόκηπους την ώρα που μια σάλπιγγα χρυσή και ρόδινη το δειλί έπεφτε πάνω στην Αθήνα. Σκεφτόταν τον νέο με τα καστανά μαλλιά που ~~έπαιξε~~ πήρε την κορδέλα από το στεφάνι. Κι αυτό θα το μάθαινε αργότερα, σαράντα τόσα χρόνια μετά, σε μια καφετέρια στο Μοναστηράκι. Ήταν ο φίλος ποιητής από τη Μεσσήνη *Με το τρομπόνι και το μεγάλο του καπέλο*. Κουβέντιαζαν, ήτανε κι ένας άλλος φίλος στην παρέα. Δεν θυμόταν πώς το 'φερε η κουβέντα κι ο φίλος με το *φαρδύ καπέλο* ανέφερε πως κρατούσε ένα από τα στεφάνια στην κηδεία. Άρχισε κι ο Κύπριος την αφήγηση για το στεφάνι που είχε αγοράσει από το ανθοπωλείο στο Σύνταγμα, τι έγραφε πάνω στην κορδέλα και τι σύμπτωση. Τόσα χρόνια φίλοι γκαρδιακοί και δεν γνώριζαν αυτή τη συνάντηση στην εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην Πλάκα και πως το στεφάνι των Κυπρίων το κρατούσε ο ποιητής με το *τρομπόνι και το φαρδύ καπέλο*. Και πως είχε φυλάξει την κορδέλα από τότε. Όταν επέστρεψε στο ξενοδοχείο ο φίλος ποιητής τού τηλεφώνησε και του διάβασε αυτά που υπαγόρευσε στον ανθοπώλη να γράψει στο στεφάνι και τον στίχο από τα *Τρία κρυφά ποιήματα*: 'Όλα τ' αλέθουν οι μυλόπετρες και γίνονται άστρα'. Στις 22 Σεπτεμβρίου 1971 στην Αθήνα, μέρα Τετάρτη. *Άθλιος καιρός στη φοβερή πατρίδα μου*.

*Ο στίχος *Άθλιος καιρός στη φοβερή πατρίδα μου* είναι από το ποίημα 'Η φοβερή πατρίδα μου' από την ομώνυμη συλλογή που κυκλοφόρησε το 1975.

11 Μή 6 Κεφαλαίου 2, 1074 Φοιτητή, 1998